

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ה' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק

כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חז"ם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 5775333-03

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"ב ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 615

מסכת זבחים קט"ז-מנחות ג'

בס"ד, ל' אדר א' תשע"א

השבוע בגליון

- ♦ המסכת שלפנינו
- ♦ הקשר בין תפילת מנחה למנחות
- ♦ במשקה ישראל, מן המותר לישראל - הכלל היסודי
- ♦ בהלכות קרבנות
- ♦ הקרבת קרבנות על ידי אדם הראשון ובניו

- ♦ בעלי חיים זוכים להשגחה פרטית, או האם יתכן שיארע נס לבעל חיים
- ♦ בעלי החיים שבתקופת המבול, נענשו?
- ♦ בינתם של בעלי החיים הסתלקה מהם
- ♦ הפלת גורל שיקבע מי יימסר לידי הרוצחים!
- ♦ אסור להוציא לעז על הגורל

דבר העורך

סיום בקיב

ברוך ה' עומדים אנו שוב בסיומה של מסכת. בימים אלו יזכו רבבות לומדי "דף היומי" לסיים בשעה טובה ומוצלחת את מסכת זבחים. רגע של סיום מסכת הוא רגע מיוחד של התרגשות, ובזמן כזה יש משמעות מיוחדת לתפילה: "כשם שסיימתי מסכת זו כך אזכה לסיים עוד מסכתות וספרים אחרים". כפי שניתן ללמוד מהמעשה שלפנינו.

ירושלים תשנ"ט. קהל רב יושב סביב שולחנות עמוסים בכל טוב. אושר ושמחה קורנים מפני המסובים ואוירה חגיגית שוררת בבית המדרש. זה עתה זכו הלומדים לסיים מסכת. בנרשות בית הכנסת מפיצים אור יקרות, והנורות הדולקות בעוז שולחות ברכת הצלחה לקהל השמח, שזכה לסיים מסכת נוספת מששת הסדרים.

לומדי השיעור שומעים את ההדרן ממגיד השיעור, רבי משה לב שליט"א, מתרגשים יחד עמו כשהוא שופך שיח לפני מי שאמר והיה העולם: "כשם שעזרתנו לסיים מסכת ביצה, כן נזכה להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסייםם". לאחר הקדיש נישאו הלומדים לברך את רבם ולהתברך לרגל יומם הגדול. מגיד השיעור מברך כל אחד בלב שמח ובלחיצת יד עזה: "כשם שזכית לסיים מסכת זו, כן תזכה להתחיל ספרים אחרים ולסייםם **מתוך אושר ושמחה**". כך עוברים הלומדים בסך, ואיש אינו שם לבו להוספה המיוחדת, "מתוך אושר ושמחה". אחד המשתתפים בשיעור הוא ר' ברוך קרשינסקי. יהודי ירא שמים וישר דרך הוא ר' ברוך, או כפי שהוא נקרא בלשון קרוביו "בוריס". זה כמה שנים מאז עלה לארץ מקייב וזכה להקים בית תורני בארץ ישראל. הנה אף ר' ברוך מגיע לפני רבי משה לב מגיד השיעור, ומקבל את ברכתו "כשם שזכית לסיים מסכת זו, כן תזכה להתחיל ספרים אחרים ולסייםם, **מתוך אושר ושמחה**". בוריס שומע את דברי הרב וחיוורון של התרגשות נופל על פניו. אין הוא יכול להתאפק, והוא ממחר לשאול

דף קט"ז/א הניחא למאן דאמר טריפה אינה יולדת

בעלי חיים זוכים להשגחה פרטית, או האם יתכן שיארע נס לבעל חיים

כמבואר בהרחבה במאמר בגליון הקודם, לדעת הרשב"א (שו"ת ח"א סימן צ"ח), בהמה "טרפה" אינה יכולה ללדת. הרשב"א כה איתן בשיטתו, עד שכתב, כי אף אם אדם ערך מעקב צמוד ומדוקדק אחר בהמת "טרפה" ונוכח לראות שהיא ילדה, עליו לדעת כי הוא עד לנס פלאי משמים! משום ש"טרפה" אינה יולדת.

דבריו אלו, על נס שיארע לבעל חיים, נידונו רבות בין האחרונים, ועוררו מחדש פולמוס עתיק, אם בעלי חיים נתונים להשגחה פרטית, או שמא יש השגחה על המין בכללותו, אם ישרוד בעולמנו או ייכחד (ראה רמב"ם ב"מורה נבוכים", "שומרי אמונים" הקדמון ח"ב סימן פ"א, ובפרקי מבוא שם שהרחיב בדעות בענין ובי"ערות דבש" ח"ב דרוש ו'). מדברי הרשב"א, סבור רבי אברהם בן מרדכי הלוי [שימש כראש רבני מצרים לפני כארבע מאות שנה] ("גינת ורדים" גן המלך סימן קמ"א), מוכח, כי לדעתו, גם בעלי חיים זוכים להשגחה פרטית, שאם לא כן, כיצד ניתן לתלות שאירע נס לבהמת ה"טרפה".

בעלי החיים שבתקופת המבול, נענשו? בעל "גינת ורדים" אף מסתמך על הנאמר בסוגייתנו לביסוס שיטתו. בגמרתנו מסופר שלתיבת נח לא נכנסו כי אם בהמות שלא נעשתה בהם עבירה, ואילו הבהמות האחרות נידונו למות במי המבול. הרי לנו כי קיימת גם קיימת השגחה פרטית על בעלי חיים, מי לחיים ומי למוות [ראוי להדגיש, כי בסוגייתנו יש דיון אם לגרוס דבר זה, וכפי שכתב המהרש"א, גירסה זו אינה מובנת. מכל מקום, בסנהדרין קח/ב מוזכר דבר זה בגמרא ומשמעות הגמ' שם, שלא נכנסו כלל, בין טהורות ובין טמאות].

בינתם של בעלי החיים הסתלקה מהם: ואילו בעל "חקרי לב" (יו"ד סימן כ"ו) מאריך בדבריו לחלוק על שיטה זו, ואת דבריו גמרתנו, בה מבואר, כי בעלי החיים החוטאים לא נכנסו לתיבת נח, הוא מייחס (עפ"י פירושו של מהר"ש יפה) לשינוי הקיצוני שחל בבעלי החיים. אפשר, הוא אומר, שבעלי החיים שבתקופת נח, היו בצביונם השלם כבריאתם בששת ימי בראשית, והללו ניחוונו במעט דעת ולפיכך נענשו! ואילו בעלי החיים של ימינו... [ע"ע באברבנל בראשית ט/ה, וב"שפתי חיים" להגר"ח פרידלנדר זצ"ל, אמונה והשגחה א' בירור בעניין השגחה פרטית לבע"ח].

דיון זה חובק עולם ומלואו, ולסיום נציין את המסופר בירושלמי (שביעית פ"ט, הובא בתוס' עבודה זרה טז/ב ד"ה "דימוס פטור אתה") על רבי שמעון שראה צייד המנסה לצוד עופות, והיתה בת קול יוצאת וקובעת איזה עוף ינצל מחיצו של הצייד, ואיזה יפול למרגלותיו. מעשה זה נמנה על ידי בעל "התניא" עם מספר דוגמאות נוספות שהביא, כדי להוכיח שיש השגחה פרטית על בעלי חיים.

צעילוי נשמת

הר"ד **שמואל זיינביל פרושינובסקי** ז"ל
ב"ר דוד ז"ל נלב"ע ח' באדר תשמ"ב
וזוגתו מרת **חיה ציפורה** ע"ה
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ל' באדר א' תשכ"ה
תנצב"ה
הונצחו ע"י משפ' פרי - ניו ג'רסי
ומשפ' רשף - גבעתיים

צעילוי נשמת

גב' **דבורה זליכוב** ע"ה
ב"ר מרדכי ראובן הלוי פסל ז"ל
נלב"ע ר"ח אדר ב' תשס"ה
תנצב"ה
הונצחה ע"י ידידינו הר"ד **שמחה רשף**
ומשפחתו שיחיו, **משפחות זליכוב** שיחיו - ת"א
ומשפחת **פרי** שיחיו - ניו יורק

צעילוי נשמת

הר"ד **שמואל יצחק הלוי גרוס** ז"ל
ב"ר שלום ז"ל
נלב"ע ה' באדר ב' תשס"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידנו
ר' **שלום יקותיאל יהודה גרוס** שיחי'

לעילוי נשמת

הר"ד **יהושע צבי** ז"ל ב"ר אהרון ומרים ז"ל
נלב"ע י"ב באדר א' תשע"א **תנצב"ה**
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

ראוי לציין, כי דיון זה מתמקד בהנהגת הקב"ה בהשגחה פרטית על בעלי חיים, אך ברור ופשוט לכל בר דעת, כי כל נעשה, חי וקיים בעולמנו, הוא על פי רצון הבורא יתברך, כנאמר (נחמיה ט/ו) "ואתה מחיה את כולם".

דף קט"ז/ב ויפל להם גורל

הפלת גורל שיקבע מי יימסר לידי הרוצחים!

דינים רבים ולא מעט הלכות, תלויים בעריכת גורל. חלוקת הארץ לשבטים נעשתה על ידי גורל, בחירת שני שעירי יום הכיפורים, אחד לה' ואחד לעזאזל היתה גם היא בגורל, ואף את שבעים הזקנים משה רבינו בחר על ידי גורל.

אסור להוציא לעז על הגורל: במדרש (פסיקתא זוטרתא במדבר לד-ב) מבואר, שאסור להוציא לעז על הגורל. יהושע בן נון אף ביקש מעכן (סנהדרין מג/ב): "בבקשה ממך, אל תוציא לעז על הגורלות, שעתידה ארץ ישראל שתתחלק בגורל" [בש"ת הגאונים (סימן ס') אף נכתב בלשון חריפה, כי שותף המבקש לערער על חלוקת שותפות שנקבעה על ידי גורל, הרי הוא כעובר על עשרת הדיברות! אך האחרונים תמחו על לשון זו והשאירו בצע"ג].

מעלת הגורל נובעת מעריכתו ללא התערבות אנוש: כמובן שאין להשוות בין גורל שנעשה ביד נביא על פי ה', לבין גורל שנעשה על פי החלטת בני אדם המבקשים להכריע על ידי הגורל במחלוקת שהתגלעה או בספק שהתעורר, אך כתב בעל "חוות יאיר" (ש"ת סימן ס"א) זצ"ל, כי גם מעלתו של גורל שנעשה שלא על פי ה', רמה ונשגבה היא, משום שהגורלות נעשים "בלי מחשבות אדם ופעולת אנוש מצד התחכמות", ולפיכך, "קרוב הדבר, שאם הגורל כהוגן ידבק בו השגחה עליונה".

האם ניתן ללמוד מן הגורל שנערך עם יונה הנביא: לדעת בעל "תפארת משה" (הובא ב"פתחי תשובה" יו"ד סימן קנ"ז ס"ק י"ג) אף אפשר לכפות מוות על אדם באמצעות גורל! נאמר בתוספתא וברירושלמי (תרומות פ"ח סוף הל' ד'), וכן נפסק להלכה (רמ"א שם), כי אם רוצחים מאיימים על קבוצת יהודים שיבחרו אחד מביניהם וימסרוהו להם להמיתו, ואם לאו ימיתו את כולם, אין הם רשאים למסור אחד מהם בכפייה. ה"תפארת משה" מחדש, כי אף שאסור לבחור באופן שרירותי את אחד מבני הקבוצה ולמסרו לידי הרוצחים, רשאי אחד מבני הקבוצה לערוך גורל ולקבוע על פיו מי מהם יימסר לרוצחים להרגו, כפי שיונה הנביא הוטל לים על פי גורל שקבע כי הוא חוטא, כדי להציל את שאר הנוסעים מן הסערה שהתרגשה עליהם.

ניתן לערוך גורל מרצון בלבד: אולם, ה"חזון איש" זצ"ל (יו"ד סימן ס"ט ס"ק א') תמה על כך, אם אכן צודקים דבריו, מדוע הירושלמי שלל באופן מוחלט את מסירת אחד מבני הקבוצה לידי הרוצחים וכתב "יהרגו כולם ולא ימסרו"? כיצד זה לא העניק להם הצלה בטוחה ממוות ודאי, על ידי פתרון הגורל? אין זאת, אלא שאי אפשר לכפות עריכת גורל על בני הקבוצה, ואילו יונה הנביא אכן לא הוטל לים על ידי גורל, שהרי הגורל נערך כדי לדעת "בשל מי הרעה הזאת" ויונה הנביא הוא עצמו זה שהורה למלחים להטילו לים. אכן, איש אינו חולק על כך שאחד מבני הקבוצה רשאי להתנדב להימסר לידי הרוצחים, אם על ידי גורל ואם לאו [כמבואר ברש"י תענית יח/ב ד"ה "בלודקיה"], אך לכפות אי מי מהם על ידי גורל, בלתי אפשרי [ועיין שם הוכחה נוספת של ה"תפארת למשה" שדחה].

הדרן עלך מסכת זבחים

מסכת מנחות

ה"מנחות" לסוגיהן ואופן עבודתן
מסכת מנחות, היא המסכת השנייה בסדר קדשים.

מסכת מנחות עוסקת ב"מנחות", הלא המה קרבנות הבאים מן הצומח. "וכל המנחות", כותב הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות פרק י"ב הל' א'), "סולת חיטין, חוץ ממנחת סוטה ועומר התנופה, שהם מן השעורים". שלש מנחות ציבור יש: מנחת העומר, שתי הלחם ולחם הפנים, ותשע מנחות יחיד: מנחת חוטא [עני שחטא בעבירות מסוימות ואין ידו משגת להביא קרבן בהמה וקרבת מן העוף], מנחת סוטה, מנחת חינוך [מנחה שמביא כהן ביום הראשון לעבודתו בבית המקדש], מנחת כהן גדול, מנחת סולת, מנחת מחבת, מנחת מרחשת, מנחת חלות מאפה תנור ומנחת ריקיין מאפה תנור, וכמו כן קיימת מנחת נסכים, שבאה בין בקרבן ציבור ובין בקרבן יחיד, כמנחה המצטרפת עם הקרבן. מלבד קרבנות אלו, הנקראים "מנחות", עוסקת המסכת בלחמי תודה, שאף הם מן הצומח, הגם שלא כונו "מנחה".

בתחילת מסכת מנחות ראוי לציין, כי המנחות הן קרבנות לכל דבר ועניין, ואכן, המנחה ועניינה תואמים בכללות לעבודת קרבנות הבאים מן הבהמה. בשורות הבאות נתמקד בשווה ובשוונה בין המנחות לזבחים.

ארבע עבודות מקבילות בקרבן ובמנחה: למדנו במסכת זבחים על ארבע עבודות בקרבן מן הבהמה: שחיטה, קבלה [קבלת הדם בכלל], הולכה [הולכת הדם אל המזבח] וזריקה [זריקת הדם על המזבח]. גם ב"מנחות" ארבע עבודות, המקבילות לארבע העבודות בזבחים: קמיצה [הכהן חופן את ידו במנחה ונוטל הימנה קומץ], המקבילה לשחיטת הקרבן; מתן כלי [נתנית הקומץ בכלי שרת], המקבילה לקבלת דם הקרבן; הולכה למזבח, היתה להולכת הדם; הקטרת הקומץ על המזבח, עבודה המקבילה לזריקת דם הקרבן על המזבח, שהיא העבודה המכפרת על בעל הקרבן ובה תלויה הכפרה. כשם שמחשבת "שלא לשמה" או מחשבת "פיגול" בעת אחת מארבע עבודות הקרבן פוגמתו, כך גם מחשבות אלו בעת ביצוע אחת מארבע עבודות ה"מנחה", פוגמתה.

את רבי משה: "כבוד הרב, מהיכן נוסח ברכה זו?" רבי משה מחייך ומתחיל לענות, ולפתע אף הוא יורד לעומק הדברים וממהר לחבק את בוריס בהתרגשות מול עיניהם המשתאות של הלומדים, ולאחר רגע אף הם נכנסים בסוד הברכה המקורית.

קייב תשמ"ד, משה לב, אברך צעיר ונמרץ, שבימים כתיקונם אינו מאט את קצב צעדיו לעולם, מהלך כתייר ברחובות העיר. אווירת הפחד השלטת בכל פינה בעיר הקומוניסטית מורגשת בחלל, אנשים אינם מרבים לחייך וכמובן שאינם מהינים להחליף מלה עם אדם שאינו מוכר להם, על אחת כמה וכמה עם "תייר קפטייליסט". אולם, דבר לא יניע את רוחו של משה לב. בארץ ישראל רגיל הוא לשקוד על התורה ועל העבודה, ולאן הגיע בתפקיד חשוב של קירוב ועידוד רוח היהודים האמיצים שזכו להתקרב אל התורה והמצוות ולהחזיק ביהדות בכוחות על אנושיים. מצפים הם לאורחים מארץ ישראל ומארה"ב התורמים להם ידע רב וחיוזק גדול בכל הנוגע ליהדות. משה לב היודע כל זאת אינו נרתע מלהסתכן ולהגיע אל אותם יהודים. באמתחתו הביא מארץ ישראל שמונה זוגות תפילין, ולמראה תמיחתם של שוטרי משטרת הגבולות הרוסית, הטעים שהוא נוהג בכל יום להניח זוג אחר, וזוג נוסף לחגי ישראל. וכך, במסירות נפש, התאמץ ליישם ליהודי בריה"מ בשמירת המצוות.

היה זה יום לפני חזרתו ארצה. בעת שהותו בבית הכנסת ניגש אליו יהודי, ובפנים חתומות מסר לו את ההודעה: "בשעה תשע לך בדרך מבית המלון לבית הכנסת, ובאחד הבתים מצד ימין תראה מגבת ירוקה תלויה על אדן החלון. בבית זה יתקיים סיום מסכת". משה לב חיכה בקוצר רוח לשעה היעודה, הן לא בכל יום ניתן להשתתף בסיום מסכת המתקיים בלב רוסיה הסובייטית. משהגיע הזמן צעד בחדרה אך בצפייה, להשתתף בשמחה הגדולה.

לא עברו דקות אחדות מעת בואו של רבי משה אל הבית, והוא הבין שהשתתפותו חשובה ביותר. הלומדים, קומץ בחורים יהודים קשי עורף, התגודדו סביבו ורצו לשמוע ככל שניתן על אודות המשמעות הרוחנית של סיום מסכת, ושתו בצמא ובהשתוקקות כל מלה היוצאת מפיו.

לפתע שם הוא לב שפניהם מתכרכמות, ומבטי המשתתפים מביעים זעם עצור. משה לב שלא הבין על מה בערה חמת המשתתפים, ניסה לתהות על פשר הדבר, ומשאל עלה הדבר בידי הוא ביקש את סליחתם והפציר בהם לפתוח את לבם. מששמע את תשובתם התבהרו בפניו הדברים בין רגע. היה זה נוסח הברכה "כשם שזכיתם לסיים מסכת זו, כן תזכו להתחיל ספרים אחרים ולסייםם" שהכעיס אותם כל כך. אחד הלומדים, בחור צעיר בשם בוריס שאלו: "וכי כך אתה מאחל לנו? שכשם שלמדנו ואנו מסיימים מסכת זו בפחד ובאימה כך נסיים מסכתות אחרות בפחד ותחת עינם האכזרית של מרגלי הקג"ב? או אז החליט ר' משה, שבבואו לאחל ללומדי תורה על סיום מסכת לא יסתפק באיחול המקובל "שתזכה לסיים" אלא יוסיף "מתוך אושר ושמחה".

בליל סיום זה בירושלים, כששמע בוריס את האיחול "שתזכה לסיים... מתוך אושר ושמחה" נזכר באותו סיום בקייב, ודמעות של אושר הציפו את עיניו. אכן התקיימה בו אותה ברכה של ליל הסיום בקייב "כשם שסיימתם כן תסיימו מתוך אושר ושמחה".

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף קט"ז/ב ויקן דוד את הגורן

סגולה נגד מגיפות

גמרתנו מביאה את הפסוקים העוסקים ברכישת גורן ארונה על ידי דוד המלך לשם בניין בית המקדש. **קניית גורן ארונה על ידי דוד המלך** התרחשה לאחר שפרצה מגיפה בעם ישראל.

מזה, דרש רבי אהרן מצאנו זצ"ל, יש ללמוד, כי ניתן לעצור מגיפות על ידי קניית מקום לבית כנסת. אף הוא העיד על רבי שלום מבעלזא זצ"ל, שכאשר שלחו להודיעו על מחלת ילדים שהתפרצה במלוא עוזה, השיב, כי יש לברר, אם יש להם בית הכנסת משלהם קנוי קנין עולם... (ספר "דיבורים קדושים" בסוף מגד ארץ).

דף קיז/ב איש הישר בעיניו יעשה

ירידת הדורות

היה רבי זלמן סורוצקין זצ"ל אומר באנחה: בוא וראה מה בין דורות הראשונים לדורות האחרונים. בדורות ההם, כשאמרו "איש כל הישר בעיניו יעשה", הכוונה היתה להקרב קרבות לה' בכל מקום שרק ניתן, ואילו בדורות אלו, כאשר אומרים "איש כל הישר בעיניו יעשה" הכוונה לגניבה וגזילה, רציחה ועבודה זרה, ה' ירחם... ("אזניים לתורה").

רבש"ע - הדרן עלך מסכת זבחים!!!

בשנת תרפ"ט, בעת סיום מסכת זבחים בוניה, נשא רבי שאיר זצ"ל דברים אודות טבח בני הישיבה בעיר חברון, שאירע באותה עת, וכה אמר: בסוף מסכת זבחים נאמר, "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה; מנוחה זו מנוחת ארון, נחלה זו נחלת עולמים". מנוחת הארון הולכת שלובת זרוע עם נחלת עולמים. מנוחת עולמים תבוא רק אחרי שנבא גם למנוחת הארון. קרעים שאינם מתאחים נקרעים מידי יום בערי ישראל ויהודה שנחרבו. לא זכינו לבוא אל נחלת אבותינו. עת צרה ליעקב, כשנושאי הארון גם אינם זוכים למנוחה. באובדן בחורי חמד אלו נשרפו עימם ספרי תורה, אותה תורה שהיו יכולים להאיר בה את חשכת העולם. היים - המשיך בבכי רתת - אנו מסיימים את מסכת זבחים. אוי די לנו בזבחים! אנו מעוניינים לסיים את הזבחים: חפצים אנו לפתוח במנחות - מנוחת הארון ומנוחת עולמים...

למרות ההקבלה בין קמיצה לשחיטה, חמורה הקמיצה בכך שכהנים בלבד רשאים לעשותה, לעומת השחיטה שניתנת לעשייה על ידי כל יהודי. קיים הבדל בולט נוסף בין זבחים למנחות, בעוד שבזבחים יש שהם קדשים הנאכלים על ידי הכהנים בעזרה בלבד, ויש שהם קדשים קלים הנאכלים גם על ידי ישראל, בירושלים, הרי שכל המנחות מוגדרות כקדשי קדשים והן נאכלות לכהנים בלבד, בעזרה.

המסכת שלפנינו

קיים דמיון רב בין שני הפרקים הראשונים של מסכת זבחים, לבין שני הפרקים הראשונים של מסכת מנחות, אלו ואלו עוסקים בפסול "שלא לשמה", בפסול "פיגול" ובשאר הפסולים. שני הפרקים הנוספים, ג' - ד', מתמקדים במקרים מסויימים, שבהם מספר מרכיבים תלויים זה בזה ומעכבים זה את זה, וכגון, כפי שבמנחות אי אפשר לשמן בלא סולת ואי אפשר לקומץ בלא לבונה, כך גם שני שעירי יום הכיפורים תלויים זה בזה, שאי אפשר לאחד בלא רעהו. כמו כן, שתי הפרשיות שבמזוזה תלויות זו בזו; התכלת מותנה בקיומו של הצבע הלבן שבציצית, ועוד. אגב כך, הגמרא עוסקת בענייני ספרי תורה, מזוזות וציצית, וכך, חמשה עשר דפים באמצע מסכת מנחות, מהווים את המקום העיקרי בתלמוד, שבו לובנו דיני סת"ם וציצית הדק היטב.

בפרקים ה'ו'-ז'-ח', נלמד על פרטי עשיית המנחות והקרבנות, ביניהם דיני מנחת העומר, דיני לחמי התודה, וענייני מצוות ספירת העומר. העיסוק בחומרים שמהם באים המנחות, כגון, הקמח, השמן והיין, ודיניו, נפתח בפרק ט', ופרק י' עוסק בכלים שבהם מקדשים את המנחות. נזכיר כי בספרי המשניות סדר הפרקים שונה, ופרק ו' שבגמרא - העוסק בענייני העומר ומנחתו - מופיע כפרק י' (ראה "מלאכת שלמה" על המשניות ריש פ"י). פרק י"א דן בשתי הלחם, בלחם הפנים ובצורתם, כמו גם בצורתו של השולחן שעמד בהיכל. פרקים י"ב-י"ג, עוסקים בהלכות נדרי קרבנות. ה"מנחה" מאופיינת כקרבנו של העני, שאין ידו משגת להביא קרבן בהמה ואף לא קרבן מן העוף, לכך מתייחסת המשנה האחרונה של מסכת מנחות (ק"א): "נאמר בעולת בהמה אשה ריח ניחוח ובעולת עוף אשה ריח ניחוח ובמנחה אשה ריח ניחוח, לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים".

הקשר בין תפילת מנחה למנחות: יש המבארים, כי תפילת מנחה נקראת כן, משום שזמנה הוא בשעות אחר הצהרים, בעת שהשמש צועדת לעבר מקום מנוחתה, כביכול (תו"ט ברכות פ"ד מ"א). אולם, יש ראשונים האומרים, כי זמן אחר הצהרים נקרא מנחה, משום שבשעות אלו היה זמן הקרבת מנחת התמיד של בין הערביים, ומכאן גם שם התפילה שזמנה באותה עת (תוס' בפסחים קז"א ד"ה סמוך, עיין שם עוד שבזמן הקרבת המנחה נענה אליהו הנביא, והיא שעת רצון, וראה גם ספר השרשים לרד"ק ערך מנח).

דף ה/א ממשקה ישראל מן המותר לישראל

ממשקה ישראל, מן המותר לישראל - הכלל היסודי בהלכות קרבנות

בסוגייתנו אנו מתוודעים לכלל יסודי בדני קרבנות: "ממשקה ישראל - מן המותר לישראל". כלל זה נלמד מן הפסוק (יחזקאל מה/טו) "ושה אחת מן הצאן מן המאתים ממשקה ישראל למנחה ולעולה ולשלמים לכפר עליהם", ולפיו, אין להקריב קרבנות ממאכלים שאינם ראויים לאכילת ישראל. לפיכך, בהמה "טרפה", אינה ראויה להקרבה, שהרי היא אסורה באכילה, וכן שאר מאכלים האסורים. במאמר שלפנינו נעסוק בחקירה מהותית ומעניינת על גדרו של כלל זה, ובמספר השלכות הנובעות ממנה. מאחר שהכלל "ממשקה ישראל" מבוסס על השוואה בין המזבח לישראל - כל הראוי לישראל ראוי למזבח, ושאינו ראוי לישראל אינו ראוי למזבח - חקרו האחרונים (עיין "נאות יעקב" סימן ח' ו"קהילות יעקב" בסוגייתנו), מה טיבה של השוואה זו, ושתי אפשרויות בדבר. מצד אחד אפשר להבין, שאין זה ראוי שאדם יקריב על המזבח מאכל שהוא בעצמו אינו אוכל אותו. מאידך גיסא אפשר לפרש, שאותו שורש וטעם אשר מחמתו התורה אסרה מאכל מסויים לישראל, הוא הטעם והסיבה שאין להקריבו לפני ה'. על ההבדל העמוק שבין שני ההסברים, נוכל ללמוד מדינו של יין תרומה, כלהלן. יין תרומה: נחלקו ראשונים (זבחים פח/ב), אם יין תרומה, המותר לכהנים בלבד, נחשב "משקה ישראל" ואפשר להקריבו על המזבח. לדעת רש"י ("ד"ה מנחות ונסכים") אין להקריבו על המזבח, שכן, אף על פי שישן זה מותר לכהנים הרי אינו מותר לכל ישראל. ואילו בעלי התוספות ("ד"ה מן המדומע") תמהים, מדוע אינו נחשב "משקה ישראל" לאחר שהוא מותר לכהנים.

בספר "מנחת אברהם" (שיעורי הגרא"י גרבוז שליט"א) מובא, כי אפשר לתלות את מחלוקת רש"י ובעלי התוספות בחקירה שלפנינו; אם "משקה ישראל" היינו, שאין ראוי לאדם להקריב מאכל שהוא אינו אוכלו, מובנת היטב שיטת רש"י, שאין זה ראוי שישראל יקריב יין תרומה שהוא אינו רשאי לשתותו. אם "משקה ישראל" היינו, שהסיבה אשר בעטייה נאסר המאכל לישראל, היא האוסרת את המאכל גם למזבח, במקרה דנו, שהתרומה אסורה לישראל אך מותרת לכהנים, אין כל הגיון לומר שאותה סיבה אשר מונעת מהישראל לאכול את התרומה תמנע את הקרבתה על המזבח, וכי המזבח פחות קדוש ומורם מן הכהנים הרשאים לאכלה? [ועיין שם עוד שביאר בשם האחרונים ביאור נפלא שהאמוראים חולין צ/ב נחלקו בסברא זו].

מכאן ואילך, נעסוק בשתי הוכחות, כל אחת לצד אחר של החקירה.

ניסוך במים מגולים: כידוע, חז"ל (משנה תרומות פ"ח משנה ד', ו, רמב"ם הל' רוצח ושמירת הנפש) אסרו על שתיית מים מגולים מפני הסכנה, שמא שתה מהם נחש והטיל בהם את ארסו. כאשר נבקש

בשורה טובה ללומדי הדף היומי!

לקראת תחילת לימוד מסכת 'מנחות' ניתן להשיג מחדש את יצירת המופת

"מאורות הדף היומי"

זבחים, מנחות וחולין

אסופה מרתקת של מיטב הניזונים ההלכתיים, סוגיות אקטואליות מרתקות, מסודרים על דפי המסכת דף אחר דף שהופיעו בעלון השבועי של מאורות הדף היומי

ספר חובה למגיד השיעורים ולכל לומד מבית היוצר של

לרגל לימוד המסכת עכשיו במחיר מבע"פ 39 בלבד משלוח חינם

הזמן עכשיו! במוקד "מאורות" 1-700-500-151

לעילוי נשמת

הרב ר' שמואל אליעזרי זצ"ל ב"ר אליעזר ז"ל נלב"ע ג' באדר תשנ"א והרבנית מרת בת"יה אליעזרי ע"ה ב"ר ישראל זאב הלוי איש הורוויץ זצ"ל נלב"ע ז' בניסן תשמ"ח תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לבדוק אם יש לאסור מים אלו לניסוך המים מדין "משקה ישראל", נמצא, כי אם הכלל "משקה ישראל" קובע שאין להקריב על המזבח מאכל שהמקריב אינו אוכלו, הרי שאין להקריב מים מגולים, אולם, אם בכלל "משקה ישראל" נאמר, כי הסיבה שבעטייה המאכל נאסר לישראל היא האוסרתו גם למזבח, אין לאסור מים מגולים לניסוך המים מדין "משקה ישראל", שהרי סבת האיסור היא הסכנה, שאינה שייכת כלל לגבי המזבח.

והנה, במשנה (סוכה מח/ב) מבואר, כי אין לנסך על גבי המזבח במים מגולים, והירושלמי (שם פ"ד הל' ז) מבאר, כי איסור זה נובע מן הכלל "משקה ישראל"! הרי לנו, כי יסודו של איסור "משקה ישראל" נובע מכך שאין זה לאדם להקריב דבר שהוא אינו רשאי לאכלו [אכן, האחרונים (עיין שו"ת עין יצחק" או"ח סימן כ"ד) מדגישים, כי רש"י ובעלי התוספות (סוכה שם) נימקו בסיבה אחרת את האיסור לנסך מים מגולים על גבי המזבח, משום שלדעתם אין באיסור "משקה ישראל" כדי לפסול ניסוך מים מגולים על המזבח].

הקרבת קרבנות על ידי אדם הראשון ובניו: האחרונים עוסקים בהוכחה נוספת, מאדם הראשון, מקין ומהבל אשר הקריבו קרבנות לפני ה'. כידוע, עד לאחר יציאת נח מן התיבה, לא הותרה אכילת בשר כלל (סנהדרין נט/ב). מעתה, אם איסור "משקה ישראל" הוא משום שאין ראוי לאדם להקריב דבר שהוא אינו רשאי לאכלו, כיצד הם הקריבו קרבנות? הרי לנו, כי מקורו של דין "משקה ישראל" הוא בכך שמחמת הטעם והסיבה שהוא נאסר לישראל, הוא נאסר גם למזבח, ומאחר שבשר לא נאסר לישראל, כי אם לבני נח, אדם הראשון ובניו, היו רשאים להקריב בהמות.

הוכחה זו נדחתה במספר אופנים, להלן שניים מהם. בעל "עונג יום טוב" (בהקדמה, בהגה"ה) מבאר, כי אין לתחום את איסור אכילת הבשר עד ימי נח, כאיסור אכילה רגיל, אלא, שעד ליציאת נח מן התיבה, הקב"ה אסר על בני האדם להרוג בעלי חיים לצורך אכילתם - אין יציר הקב"ה רשאי להרוג ולאכול את יצירו האחר. מעתה, אין הבשר נחשב כמאכל גרוע לאדם הראשון, אלא אדרבה, הוא סוג מאכל שאדם הראשון אינו רשאי לאכלו, אך ודאי שראוי להקריבו לפני ה'... ואילו בספר "פרדס יוסף" (בראשית ח/כ) מובא, כי דין "משקה ישראל" לא נאמר כלל לבני נח, אלא לישראל בלבד [ועיין "כלי חמדה" בראשית אות ג', וע"ע "מרגליות הים" סנהדרין שם].

[עיין ב"מנחת חינוך", מצוה רצ"ט אות כ"א-כ"ב, שצייד שכל מאכל שאסור מדרבנן, פסול מדאורייתא לעלות על המזבח, מדין "משקה ישראל", ועיין שם שהניח דבר זה בצ"ע ולכאורה, היינו, משום שנוקט כצד א'.

קטע יומי מתוך הגליון השבועי "מאורות הדף היומי - לילדים"

מסכת זבחים • דף קי"ז • יום שני א' באדר ב'

איך מתנהגים בעיר מקלט?

הגמרא הנלמדת בדף היומי מזכירה את דין "עיר מקלט".

התורה הקדושה קובעת, שמי שהרג בשוגג צריך לנוס לעיר מקלט ולשבת בה עד פטירת הכהן הגדול שכהן בשעה שהרג.

מענין לדעת שאחת הערים ששמשה כעיר מקלט הייתה העיר חברון. (ראה יהושע, פרק כ' פסוק ד).

רוצה בשגגה שמוגיע לעיר מקלט ורוצה שבני המקום מכבדים אותו, כגון אם הוא תלמיד חכם, צריך להודיע לבני המקום: דעו לכם שאני רוצה ואיני רואי לכבוד! (שביעית, פרק י', משנה ח').

הרוצה אינו רשאי לצאת מעיר המקלט, אפילו אם צריכים אותו כדי להציל יהודי אחר, כי התורה הקדושה גזרה שהוא לא יצא מעיר המקלט בשום אופן (ערוך השולחן, סימן תכ"ה סעיף ב"ז).

למנוי גליון לילדים

חייג: 1700-500-151

חודש היכרות חיים

אחד שהוא שניים

עכשיו ממאורות!

מסכת מנחות ללימוד הדף היומי עם הלכה למעשה

"מאורות ההלכה" - הלכות מזוזה

כמי שהורו גדולי ומאורי הדור שליט"א לקבוע לימוד הלכה אשר ילמדו בכל יום בסוף השיעור, לכל הפחות שתי הלכות.

להשיג בחנויות הספרים המובחרות או במוקדי המכירה:

בית מאורות: בני ברק - וגמן 1 (מול חתם סופר 5) 1700-500-151, (א-ה' 8:30-19:00) רכסים- הזית 7, 04-9040949

מוקדי מכירה נוספים - בתאום מראש:

מרכז: פתח תקווה: הרב אונטרמן 3, 03-9341170, 050-8754191 (משפ' אורלינסקי) אלעד: בן עוזיאל 28, 03-9073145, 057-3140544 (משפ' שטריכר) נתניה: שד' בנימין 51, 09-8820971, 052-7165776 (משפ' ויינברג) ירושלים והסביבה: ירושלים: שכונת בית ישראל 1723-7647052 (משפ' וויס), בית שער 2 א', 02-6512794, 052-7117508 (משפ' וויס) מודיעין עילית (ברכסלד) יהודה הנשיא 22, 08-9744313, 08-3184000 (משפ' גלינסקי) רמאל: לוטוס 17, 077-3009013 (משפ' מורסטון) ביתר: צדקא 9/4, 02-5807511, 050-4122489 (משפ' נחמא) בית שמש: בן עזאי 20, 02-9921948, 052-7117508 (משפ' מחמלי) צפון: חיפה: חניתה 83, 077-7130140, 057-7130140 (משפ' ליבוזיץ) דרום: אשדוד: עקיבא בן מהלאל 15(פי"ב זכאי), 08-8677726, 08-8677726 (משפ' אדלר) אופקים: בן איש חי 13, 08-9922932, 08-9922932 (משפ' שורץ)

